Memo sportvelden Waadhoeke: meer voor minder.

Van: VV St Anna, VV CVO, VV Dronrijp en Sc Berlikum

Proces:

Vanuit de gemeente is er enige tijd geleden een werkgroep opgericht die onderzoek deed naar de vervanging van kunstgrasvelden. Een aantal van onze vrijwilligers van diverse verenigingen is daarbij aanwezig en betrokken. Dit betrof de verenigingen met een kunstgrasveld, echter dit gremium was niet volledig. VV St Anna is nooit uitgenodigd en VV Dronrijp alleen voor de laatste sessie.

Tevens bestond deze werkgroep veelal uit vrijwilligers van de diverse verenigingen en in het geval van bovengenoemde verenigingen, niet uit bestuurders. Waarom is dat belangrijk? De gemeente stelt in haar schrijven aan bovenstaande verenigingen dat:

De beleidsuitgangspunten zijn beschreven in het huidige beheerplan Buitensport- accommodaties en in de Sportnota. Dit beleid stelt kort gezegd dat kunstgras alleen wordt aangelegd als er geen goed alternatief is. Voor deze velden ziet het college van B&W wel een goed alternatief, dus is het voorstel geen kunstgras aan te leggen. Het college van B&W wil daarom de keuze van renoveren aan de gemeenteraad voorleggen. Wat verder meespeelt in deze keuze tot renoveren is dat dit ook het advies is geweest van de werkgroep Renovatie Kunstgrassportvelden.

Daarbij is op een gegeven moment het gevoel ontstaan dat alleen hybride velden als optie werden aangedragen vanuit de gemeente. Na telefonisch contact met de gemeente is ons medegedeeld dat de werkgroep een positief advies inzake hybride velden heeft afgegeven. Echter zijn de betrokken vrijwilligers niet gevraagd naar een advies. Er heeft ook geen stemming of iets dergelijks plaatsgevonden. Dit is een bevestiging van het gevoel dat er gestuurd wordt op hybride velden als enige optie ter vervanging kunstgrasvelden.

In de werkgroep werd kunstgras ook als keuze uitgesloten, vanwege de rubber infill. Een keuze die wij logisch vinden, maar andere typen die inmiddels gangbaar en toepasbaar zijn, zijn niet in de keuze meegenomen. Zoals bijvoorbeeld kunstgras met kurk infill (realisatie 2023 Leeuwarden) en non-infill (zand ingestrooid, realisatie Drachten 2023).

Daarnaast als het gremium van de werkgroep een formeel karakter diende te hebben, dan moet in ieder geval eenieder die het aangaat hierbij aanwezig zijn en tevens dienen dit de formeel gemachtigden namens de verenigingen te zijn. De indruk die bij aanwezigen is gewekt is dat de werkgroep voornamelijk een informeel karakter had om gezamenlijk ideeën voor de toekomst te ontwikkelen, waarbij deze ideeën zoals eerder vermeld een gestuurde uitkomst leken te hebben.

Waarom non infill of kurk ingestrooide velden:

In deze memo zullen wij als verenigingen onze situatie en wensen toelichten. We vragen de gemeente om op een constructieve manier samen met de verenigingen te kijken naar de voor de vereniging best passende oplossing. En dat daarbij vervanging door kunstgras (non-infill, of kurk ingestrooid) ook een optie kan zijn. Het is wat ons betreft geen of/of, maar en/en. In het kader van definitievorming is het belangrijk om te weten dat in dit stuk, met een non-infill veld, de zand/mineraal ingestrooide variant bedoeld wordt.

Als verenigingen weten wij dat de beschikbare financiële middelen voor de gemeente beperkt zijn, middels dit verzoek anticiperen wij daar ook op. Onze keuze voor een nieuw kunstgrasveld is geheel gebaseerd op de bespeelbaarheid bij nat weer en bij vorst. Het financiële voordeel van een kunstgrasveld t.o.v. een hybrideveld is echter groot en biedt de gemeente o.i. ook de ruimte om het verduurzamen van maatschappelijk vastgoed financieel goed te kunnen faciliteren. Uit onderzoek bij diverse marktpartijen in de sportveldenbranche (adviseurs en realisatiebedrijven), blijkt een toplaagrenovatie van een kunstgrasveld significant goedkoper (ca. € 325.000 excl. BTW) te zijn dan de aanleg van een hybrideveld (ca. € 450.000 excl. BTW). Dit terwijl het aantal bespeelbare uren veel hoger ligt. De onderbouw van een kunstgrasveld heeft immers een levensduur van 30 jaar.

Overleg KNVB:

Als verenigingen hebben wij ook overlegd met de KNVB in de persoon van Patrick Balemans (Adviseur accommodatiezaken bij de KNVB), deze gaf de navolgende zaken aan:

- Voor de A categorie en hoofdvelden is tot op heden de kurk ingestrooide kunstgrasvariant goedgekeurd;
- Voor de B categorie, niet zijnde een hoofdveld, zijn non-infill velden sinds de zomer van 2023 goedgekeurd.

De A categorie betreft: mannen veldvoetbal standaard (1e elftallen) Tweede divisie tot en met de vijfde klasse. Mannen veldvoetbal (reserve elftallen) Hoofdklasse tot en met de reserve tweede klasse. Vrouwen veldvoetbal (1e elftallen) Eredivisie Vrouwen tot en met derde klasse.

De KNVB is bekend met de wens van de gemeente Waadhoeke om haar kunstgrasvelden om te bouwen naar hybride velden. Zonder daar direct een uitspraak over te willen doen, stelt de KNVB dat amateurvoetbal in Nederland niet meer zonder kunstgras kan. Daarnaast zal het voetbalseizoen verlengd worden, waardoor de nodige inzaai en rusttijd van hybridevelden niet meer behaald zal worden, met alle gevolgen voor de bespeelbaarheid.

De KNVB heeft zelfs aangeboden om gezamenlijk met de verenigingen dit gesprek met de gemeente aan te willen gaan. Cru gezegd, zij zit ook niet te wachten op afgelastingen en inhaalprogramma's in een speelkalender die steeds drukker wordt.

Beleid:

Als wij kijken naar het huidige beleid van de gemeente, dan worden daar de navolgende zaken in benoemd: In hoofdstuk 21 "Taakverdeling (groen) onderhoud en beheer buitensportvoorzieningen "staat o.a. : een sportveld is van natuurgras, en kunstgras als het moet. Ook in het "Beheerplan Buitensportaccomodaties 2022 – 2026 staat o.a. in deel 4 "Renovatie" , hoofstuk 3, Uitgangspunten

renovatie kunstgrassportvelden o.a. het volgende; indien een kunstgrasveld vervangen moet worden door kunstgras zal veel aandacht worden geschonken aan duurzaamheid. In Uitgangspunt 2 staat dat op het moment van vervanging een afweging gemaakt moet worden of een veld een natuurgrassportveld of een kunstgrassportveld wordt of blijft.

Uit de gang van zaken rondom de werkgroep velden, blijkt inmiddels dat de gemeente, ambtelijk feitelijk al een keus heeft gemaakt voor hybridevelden, dit temeer omdat kunstgrasvelden uitgesloten zijn in de toenmalige discussie, vanwege rubber infill. Een stelling die inmiddels achterhaald is door de ontwikkelingen in de markt.

VV Dronrijp, VV St Anna en Sc Berlikum willen graag een goed bespeelbaar kunstgrasveld dat aan alle wettelijke vereisten voldoet. Tevens biedt de lagere investering de gemeente de ruimte om ook het in slechte staat verkerende hoofdveld van VV CVO aan te pakken. De markt is namelijk druk bezig met de ontwikkeling van een aantal typen kunstgrasveld die hieraan voldoen. De KNVB is de partij die deze velden vrij moet geven voor de te bespelen categorieën (A en B categorie). Tot op heden heeft de KNVB de non-infill velden vrij gegeven voor de B-categorie, niet zijnde een hoofdveld. Voor de A-categorie (Mannen veldvoetbal standaard Tweede divisie tot en met de vijfde klasse. Mannen veldvoetbal reserve Hoofdklasse tot en met de reserve tweede klasse. Vrouwen veldvoetbal Eredivisie Vrouwen tot en met derde klasse) zijn deze velden nog niet vrij gegeven. De kurk ingestrooide variant voldoet echter al wel aan die normen. De goedkeuring voor deze non-infill velden voor de A-categorie wordt volgens de markt in 2024 verwacht. De KNVB wil graag eerst ervaring opdoen met dit type veld, alvorens het volledig vrij te geven (kennis opgedaan bij meerdere leidende partijen in de sportveldaanleg). Genoemde verenigingen willen graag wachten op deze goedkeuring vanuit de KNVB voor dit type (non-infill) veld. Al is het voor VV Dronrijp geen probleem dat een nieuw kunstgrasveld alleen vrijgegeven is voor de B-categorie. Immers haar hogere elftallen spelen op de natuurgrasvelden, waardoor dit geen probleem is.

Het nu in het gemeentelijk beleid, leidende hybride veld kent voor ons – en o.i. ook voor de gemeente – een aantal nadelen. Zo is de speelduur minimaal 400 uur minder t.o.v. een kunstgrasveld, mag er bij vorst niet op gespeeld worden en is het in onderhoud minimaal 3 tot 4 maal duurder dan het huidige kunstgrasveld waar verenigingen op spelen. T.a.v. het niet spelen bij vorst kan het gebeuren dat er vanaf eind november tot eind maart niet of nauwelijks getraind of wedstrijden gespeeld kunnen worden. De verenigingen krijgen dan ook weer te maken krijgen met afgelastingen van trainingen en wedstrijden vanwege te natte velden. Een hybride veld is ook niet bespeelbaar als het te nat is, zoals we met normale grasvelden gewend waren. Bij kunstgras speelt dit probleem niet.

Daarnaast hebben we in de afgelopen jaren te maken gehad met extreme hitte wat maakt dat een hybride veld beregend dient te worden om de bespeelbaarheid te behouden. Ook daaraan zitten extra kosten verbonden t.o.v. een kunstgrasveld. Niet alle verenigingen hebben voldoende water in de nabijheid van het sportcomplex om voldoende water te gebruiken voor deze (automatische) beregening.

Aanleg van een hybride velden betekent voor deze verenigingen de klok ca. 15 jaar terug zetten. De wedstrijden zullen dan door de week ingehaald moeten worden, met als gevolg minder publiek, vergt meer inzet van vrijwilligers, spelers die door werk of studie afhaken en ook minder inkomsten voor de vereniging.

Niet voor niets hebben veel buurgemeenten haar beleid op dit vlak weer bijgesteld. Zo staan De Fryske Marren, SudWest Fryslan en de gemeente Leeuwarden inmiddels de aanleg van kunstgrasvelden inmiddels weer toe, maar dan wel de met kurk ingestrooide variant, of de non-infill variant.

Niet alleen vanuit praktisch oogpunt zien wij meer voordelen aan een kunstgrasveld, ook financieel is het voordeliger om te kiezen voor kunstgras. Om dit te duiden hebben wij een overzicht toegevoegd (zie Bijlage 1), waarin wij de financiële voordelen inzichtelijk maken aan de hand van informatie verkregen van relevante partijen uit de markt. Het overzicht spreekt voor zich!

VV CVO

CVO zit als club met een ander groot probleem, daarom was op 3 oktober j.l. ambtenaar Peter Helmus aanwezig op Sportpark Froubuurt. Hij was uitgenodigd om met eigen ogen te aanschouwen onder welke omstandigheden de club de trainingen moet afwerken. De kwaliteit van de verlichting en de staat van het veld zijn een enorme beperking bij de trainingen. Zijn letterlijke bewoording was 'dat hij het nog nooit zo slecht had gezien' als waar v.v. CVO nu op moet voetballen en omdat CVO daarvan schrok besloot de club zich te melden bij de clubs die in gesprek zijn met de gemeente.

Al jarenlang probeert CVO de ernst van het probleem kenbaar te maken bij de voormalige gemeente het Bildt en de nieuwe gemeente Waadhoeke en hulp te krijgen, maar tot dusver geen enkel gehoor. Vrouwenparochie heeft een prachtig MFC en v.v. CVO investeert veel als club in materiaal en samenwerking. Het is de trots van het dorp en met recht het middelpunt van Vrouwenparochie. Dit succes is te merken, er is al jaren een stijgend ledenaantal, met 2 herenteams, 35+-team, jeugdteams in 6 leeftijdsklassen en een eigen damesteam. Elke zaterdag is de voetbalclub het centrale punt van het dorp, maar ondertussen worden de sportieve ambitie ernstig beperkt door de velden en verlichting. Wat CVO nodig heeft is verlichting rondom onze velden en dat de trainingshoek wordt vervangen voor kunstgras. Door het steeds extremere weer is al bijna 50 uur aan training niet door gegaan. Betere verlichting zorgt ervoor dat er meer van het trainingsveld gebruikt kan worden en met kunstgras kan vrijwel het hele jaar doorgetraind worden. De verlichting rondom het hoofdveld zorgt ervoor dat er ook daar naartoe uitgeweken kan worden en de inhaalwedstrijden ook eens doordeweeks gespeeld kunnen worden. Ook de 35+ heeft hier profijt van, want die kan nu alleen de thuiswedstrijden spelen aan het begin en einde van het seizoen, omdat niet voldoende ruimte is om de wedstrijden met verlichting te spelen. Bij thuiswedstrijden is het tegenwoordig ook nodig om met de jeugdelftallen uit te wijken naar het trainingsveld als er meerdere teams thuis spelen. V.v. CVO mag met recht heel trots zijn op waar het staat als club en heeft daar veel in geïnvesteerd. Om de leefbaarheid in een dorp als Froubuurt te behouden, vraagt v.v. CVO daarom nu om een investering vanuit de gemeente. Hier zijn geen miljoenen voor nodig. Het is een kleine investering als je kijkt naar de plannen die er nu voor de andere clubs liggen, maar wel een die een enorm verschil maakt voor v.v. CVO en Vrouwenparochie.

Resumerend, de besparing van de vervanging door kunstgras, in plaats van hybride velden, ontstaat de financiële ruimte voor de gemeente om ook CVO ter wille te kunnen zijn.

Milieu en duurzaamheid:

De gemeente stelt dat hybridevelden op dit moment de meest milieuvriendelijke/duurzame optie zijn. Dit bestrijden wij. Vanuit de markt is aangegeven dat indien een hybride veld opgeruimd of vervangen dient te worden, de toplaag door de injectie van kunstgrasvezels in de basis verontreinigde grond is en op locatie gescheiden dient te worden om afgevoerd en verwerkt te mogen worden. Dit door de vezels die door de grond zitten. Voor deze velden is nog geen circulaire oplossing. Het voordeel van non-infill of kurkvelden is dat deze de rubberproblematiek niet meer

kennen, door een andere veldopbouw. Het probleem van verontreiniging door rubber korrels behoort dit probleem tot het verleden. De kunstgrasvelden die na de levensduur opgeruimd worden, worden op een aantal mogelijke verwerkingslocaties (Amsterdam, Zeewolde of Tiel) volledig gerecycled.

- In principe gaat een kunstgrasveld 12 jaar mee, met ongeveer 1200 bespeelbare uren (is max 1500 uur per jaar te bespelen, maar planningstechnisch haal je dat moeilijk);
- Een hybrideveld gaat max 15 jaar mee, maar alleen als het onderhoud goed uitgevoerd wordt. Schort dit er aan, dan neemt de levensduur navenant af;
- Zo ook de bespeelbare uren, een goed onderhouden hybride veld kan 600 tot max 800 speeluren aan. Zodra het onderhoud niet goed uitgevoerd wordt, dalen zowel levensduur als bespeelbare uren;
- Het hoge lutumgehalte (klei) van de grond de gemeente Waadhoeke is een extra punt van zorg dat goed onderhoud evident maakt. Zonder goed onderhoud en het verschralen van de grond is de levensduur van 15 jaar niet te behalen en neemt de kans op het onherstelbaar vernielen van de opbouw zienderogen toe;
- Tevens is de druk op de speelkalender en het verlengen van het voetbalseizoen een bedreiging voor hybride velden. Deze krijgen te weinig tijd om in de zomerperiode te herstellen. Tevens kunnen deze velden in de zomerperiode ook niet gebruikt worden voor andere activiteiten.

Resumé:

- Een hybrideveld kun je ca. 400 uur per jaar minder gebruiken dan een kunstgrasveld (bij goed, specialistisch onderhoud).
- Een hybrideveld mag je bij vorst en als het te nat is, niet gebruiken, een kunstgrasveld wel.
- Renovatie van een kunstgrasveld is aanmerkelijk goedkoper dan de aanleg van een hybride veld (zie Bijlage 1).
- Het onderhoud van een hybride veld (minimaal € 15.000,- a € 20.000 per jaar) is vele malen duurder dan het onderhoud van een kunstgrasveld (€ 4.000,- per jaar).
- Het onderhoud van hybrideveld moet grotendeels door vakkundig personeel gedaan worden, een kunstgrasveld kan grotendeels door de club zelf onderhouden worden, zoals de afgelopen 12 jaar ook gebeurd is.
- Noodzakelijke beregening in de zomermaanden zorgt voor extra kosten.

Bovenstaande argumenten maakt dat voor genoemde verengingen non-infill (mits goedgekeurd door de KNVB) de beste en enige optie is om het huidige kunstgrasveld te vervangen. Daarnaast besparen we enorm veel gemeenschappelijk geld waar we andere (urgente) doelen mee kunnen financieren. Denk aan:

- Verduurzamen van sportcomplex De Koekoek (LED verlichting rondom hoofdveld, aanleg warmtepomp, zonnepanelen etc.).
- Aanleg kunstgras op het pupillenveld zodat daar ook (bijna) altijd gespeeld kan worden.
- Aanleg LED verlichting op pupillenveld.
- Nieuw hekwerk rondom sportcomplex De Koekoek.
- Wensen van omliggende verenigingen.

Kortom, de verenigingen hebben een duidelijke voorkeur voor vervanging van het huidige kunstgras door non-infill. Op dit moment hebben wij als verenigingen sterke twijfels of de gemeente juist geïnformeerd is over dit thema en daardoor mogelijk niet de juiste keuzes kan maken. Vanuit zowel praktisch als financieel oogpunt zijn wij van mening dat hybride velden niet de toekomst zijn. Wij

spreken bij deze de wens uit om samen naar de juiste oplossing te kijken voor de betrokken verenigingen.

Kosten:
Als laatste hebben wij ook de kosten voor aanleg, vervanging en onderhoud bij diverse marktpartijen getoetst. Let wel, dit zijn normbedragen die per situatie enigszins kunnen verschillen (velden zijn minimaal 100x60 meter en maximaal 105x69 meter (20% groter)), maar grosso modo een goed vergelijk mogelijk maken. Immers, een groter veld zal in kunstgras duurder zijn, maar ook in hybride. Een kurk ingestrooide variant is iets goedkoper dan de non infill variant. Voor het gemak hebben we beide varianten, prijstechnisch hetzelfde gehouden.

- De aanleg van hybridevelden of de ombouw van kunstgrasvelden naar hybride velden is duurder dan een toplaagvervanging van een kunstgrasveld door een non-infill veld.
- De onderhoudskosten zijn door de gemeente begroot op € 15.000 per jaar, maar dat is feitelijk minimaal. De markt geeft aan dat dit feitelijk meer dient te zijn. Waar kunstgrasvelden grotendeels door vrijwilligers onderhouden (wekelijks meerdere malen slepen) kunnen worden, is het onderhoud van hybridevelden specialistisch werk en kan alleen maar door gespecialiseerde bedrijven uitgevoerd worden. Denk dan aan:
    - Onkruidverwijdering
    - Maandelijks prikken
    - Jaarlijks het veld afscheren en opnieuw inzaaien
    - Verschralen bodem.
    - Etc.

- Om dezelfde speelcapaciteit te behalen in aantal uren is de investering van hybridevelden vs kunstgrasvelden minimaal 2x zo hoog;
- Tevens is het onderhoud een factor 3 (minimaal) tot factor 4 a 5 hoger (ideaal op levensduur gericht)
- Dat betekent voor de gemeente voor de vervanging van 7 kunstgrasvelden naar 11 hybridevelden (Minnertsga 1, AVC 1, Dronrijp/Foarut 2, Sc Franeker 3, Sc Berlikum 2, St. Annaparochie 2) een aanvullende investering van ca 2 miljoen (incl verlichting) en een onderhoudstoename van ca. € 185.000 op jaarbasis in vergelijking tot de huidige kunstgrasvelden. (7 kunstgrasvelden x € 5.000 vs. 11 hybridevelden x € 20.000) Uitgaande van een levensduur is de totale toename van de benodigde middelen over 15 jaar, € 4.775.000,--. Alles excl. BTW. De jaarlijkse toename in de begroting bedraagt dan ca. € 318.000,--

Resumerend
Deze gegevens komen van een 4 tal deskundigen uit de markt met gemiddeld 20 a 30 jaar ervaring in deze markt en kennis en leverancier van alle typen velden. De algehele conclusie: voor amateurverenigingen met een benodigde hoge speelcapaciteit, duurzaamheid van de velden en lage onderhoudskennis is een non-infill veld op dit moment de beste optie. Het garandeert veel speeluren, gedurende 12 jaar, weinig onderhoud (behoudens slepen), en het is bijna altijd bespeelbaar.

Bijlage 1: investeringsoverzicht

Onderstaand een investeringsoverzicht voor de diverse typen velden. In geval van de meeste verenigingen zou men door de 400 uur minder speel en trainingscapaciteit, omdat het kunstgras wordt vervangen door een hybride veld, zelfs twee hybridevelden moeten hebben. Dat brengt ook nog met zich mee dat er vaak extra veld met veldverlichting dient te komen.

Aanvullend voorstel: voordeel vervanging door kunstgras (mits er een goedgekeurd type kunstgrasveld komt (A categorie, B categorie is vrij gegeven) deels te besteden aan energie maatregelen voor de betreffende verenigingen en om problemen op te lossen bij andere sportverenigingen. Samen met de verkrijgbare subsidies hebben de verenigingen dan, naar verwachting, voldoende middelen om de energieproblemen op te lossen / de gebouwen energie zuinig c/q energie neutraal te maken. De bijdrage uit het voordeel mag nooit hoger zijn het genoemde 1/3 deel en onder voorwaarden dat ook andere subsidies zijn aangevraagd. Een andere optie is om een deel van het geld beschikbaar te stellen en een deel in een renteloze lening. In beide gevallen kost het de gemeente niets, zijn de clubs geholpen en is het maatschappelijk vastgoed energiezuinig / neutraal gemaakt / verduurzaamd.

Kunstgras (kurk of non infill)		**Hybride**		
Omschrijving	**Bedrag**	**Omschrijving**	**Bedrag**	**Opmerkingen**
Vervangen toplaag kunstgrasvelden	€ 325.000,00	Aanleg Hybrideveld (van kunstgras naar Hybride)	€ 450.000,00	kurkinfill is iets goedkoper dan non infill, echter voor het gemak hebben we beide bedragen hetzelfde gehouden.
		Aanleg Hybrideveld (van gras naar Hybride)	€ 500.000,00	
Onderhoud kunstgrasvelden per jaar	€ 4.000,00	Onderhoud hybrideveld per jaar	€ 15.000,00	(bron rapportage gemeente, markt houdt minimaal € 20.000 aan)
Levensduur kunstgras 12 jaar - Onderhoud is 12 x € 4000,-	€ 48.000,00	Levensduur Hybride veld 15 jaar	€ 225.000,00	
Totale kosten (aanleg en onderhoud)	€ 373.000,00		€ 675.000,00	
Bespeelbare uren op jaarbasis	1200	Bespeelbare uren op jaarbasis	800	
Totaal bespeelbare uren	14400	Totaal bespeelbare uren	12000	
Kosten per uur	€ 25,90		€ 56,25	
Totale kosten aanleg kunstgras (vervanging) en gebruik per veld	€ 373.000,00			
Totale kosten aanleg en gebruik hybrideveld	€ 675.000,00			
Verschil 3 jaar langer gebruik hybride veld irt kunstgras, is 3x1200x25,90	€ 93.250,00			Om de kosten goed vergelijkbaar te maken, zijn de gebruiksjaren gelijk getrokken, vandaar de aanvullende kostenpost.
Verschil hybride - vervanging kunstgras (gebruiksjaren gelijk getrokken)	€ 208.750,00			
Netto voordeel vervanging van kunstgras	**€ 208.750,00**			
Voorstel: voordeel vervanging door kunstgras (mits er een goedgekeurd type kunstgrasveld komt) deels te besteden aan energie maatregelen voor de betreffende verenigingen en om problemen op te lossen bij andere sportverenigingen				
1/3 voor de betreffende club	€ 68.887,50			
2/3 voor de gemeente voor oplossen andere problemen - of voor gratis sporten voor een bepaalde doelgroep - wens SAM!!	€ 137.775,00			

N.B. in de aanlegkosten van een hybrideveld is een vorm van beregening meegenomen, daar deze nodig is om het veld goed te houden. Ten tweede, er is bij het kunstgras gerekend met een belasting van 1200 uren. Een kunstgrasveld kan echter wel een belasting van 1500 uur per jaar aan. Planningtechnisch red je dat echter vaak niet in een weekschema, vandaar dat er met 1200 uren gerekend is. Ten derde, met de non-infill variant wordt in dit stuk de zand/mineraal ingestrooide kunstgrasvariant bedoeld. Er zijn inmiddels meerdere types die als non-infill betiteld worden, vandaar deze toelichting.